

PREMSA, PODER I ANTICATALANISME

LA VIGÈNCIA DE *LAS PROVINCIAS*

FRANCESC VIADEL

DEPARTAMENT DE PERIODISME

UNIVERSITAT RAMON LLULL

Recepció: 20/04/2010; acceptació: 20/09/2010

RESUM

LA DRETA VALENCIANA, MAJORITÀRIAMENT REPRESENTADA PEL PARTIT POPULAR (PP), HA FET DE L'ANTICATALANISME VALENCIÀ O BLAVERISME UN DELS EIXOS DEL SEU DISCURS POLÍTIC. L'ANTICATALANISME, AIXÒ ÉS L'AVERSIÓ A UNA IDEA DE NACIÓ CATALANA, A LA MATEIXA LLEN-GUA I CULTURA CATALANES, HA SERVIT PERQUÈ EL PP, ALINEAT AMB EL NACIONALISME ESPANYOL, ES PRESENTE COM L'ÚNIC PARTIT GARANT TANT DELS INTERESSOS I LA IDENTITAT DELS VALENCIANS. EL SILENCI DELS SECTORS AFECTATS I EL DE LA MAJORIA DE LA SOCIETAT FAN PENSAR QUE EL BLAVERISME, MALGRAT EL SEU CARÀCTER XENÒFOB I SOVINT VIOLENT, SIGA PERCEBUT PER AMPLIS SECTORS DE LA SOCIETAT COM A LEGÍTIM. EN L'ÈXIT D'AQUESTA SITUACIÓ HA ES-TAT DECISIVA LA INTERVENCIÓ DE *LAS PROVINCIAS*.

PARAULES CLAU:

LAS PROVINCIAS, ANTICATALANISME, BLAVERISME, PARTIT POPULAR, VIOLENCIA ANTICATALANISTA

El 31 de novembre de 2009, els carrers de València foren l'escenari d'una multitudinària manifestació en protesta per la corrupció que des de fa temps afecta el govern del conservador Francisco Camps¹. La iniciativa havia estat promoguda des d'un grup de Facebook al qual es varen adherir 6.707 internautes. Cal notar que l'èxit obtingut posava en relleu el fet que els convocants s'hagueren imposat a la discreció d'una premsa regional

molt dependent de l'erari públic i, per tant, poc entusiasta amb resistències de cap mena. Altrament, suposà una contestació rotunda a l'escepticisme dels partits tradicionals de l'esquerra, penosament llastats per les seues dinàmiques internes i els seus càlculs estratègics.

El PP va respondre al desafiament dels adversaris ràpidament i en l'estil habitual emprat des dels anys de la Transició, això és, amb una barre-

¹ El 12 de febrer de 2009, el jutge de l'Audiència Nacional Baltasar Garzón dictà una interlocutòria on descrivia els detalls d'una trama amb estructura nacional i internacional que durant una dècada hauria dut a terme operacions per a captar negocis de manera il·legal a Madrid i el País Valencià. Garzón considera que els implicats en el conegut com cas Gürtel, poden ser autors dels delictes de suborn, tràfic d'influències, frau fiscal, associació il·lícita, blanqueig de capitals i falsedat documental. El cas afecta de ple el PP. Les filials empresarials valencianes de la trama haurien facturat fins a 8 milions d'euros mitjançant la seua relació amb la Generalitat. La televisió autonòmica i la municipal de la capital també s'han vist relacionades amb l'escàndol. El mateix Camps és sospitós d'haver rebut dels encausats vestits per valor de diversos milers de euros. No és l'únic cas de corrupció que afecta els conservadors. La justícia investiga també el seu principal dirigent a la província de Castelló, Carlos Fabra, per no poder demostrar l'origen de 6 milions d'euros ingressats entre el 1999 i el 2004 en els seus nombrosos comptes bancaris. Desenes de governs municipals de tot el territori, la majoria dirigits pel PP, s'han vist implicats en greus casos de corrupció gairebé sempre relacionats amb la gestió de l'urbanisme. L'estratègia del PP ha estat fins ara negar les acusacions, usar la seua majoria en les institucions a fi de bloquejar qualsevol acció per a determinar la transparència de la seua gestió i, fins i tot, aduir

ja de menyspreu per l'adversari i violència verbal de caire anticatalanista². L'endemà mateix, amb algunes portades de diaris obrint amb la imatge d'una plaça de la Verge de gom a gom de manifestants, el conseller Juan Cotino³ es lamentava del suport —d'altra banda incert— del PSPV-PSOE a l'acte alhora que l'acusava d'haver-s'hi radicalitzat per tal com alguns dels seus dirigents —cal dir que comptats— «se habían mostrado junto a las banderas catalanistas, de radicales extremos y todo lo que está en contra de la Comunitat». Des d'Alacant, el vicepresident econòmic Gerardo Camps admetia que no el preocupava l'èxit d'una convocatòria a la qual, segons el seu parer, havien assistit «pocos valencianos, pocos alicantinos». La intenció d'aquella afirmació no podia ser cap altra que la d'estrangeritzar davant l'opinió pública els

manifestants, negant-los qualsevol legitimitat. En la mateixa línia es pronuncia la Secretaria de Comunicació del PP, Sagrario Sánchez, que va assegurar que la manifestació havia estat encoratjada per l'extrema esquerra. Per a Sánchez la cosa era ben òbvia. Només calia adonar-se'n que els participants duien «pegatinas de EUPV y Bloc además de enarborar la cuatribarrada de la que hacen uso los independentistas para violar nuestras señas de identidad valencianas y pancartas con los colores republicanos». Així doncs, la dirigent criminalitzava dos partits de trajectòria democràtica irreprotxable i una ensenya històrica valenciana estimada i compartida amb catalans, aragonesos i balears. Per a la portaveu, tant la bandera com les formacions polítiques al·ludides representaven dues ideologies diabòliques i, ben mirat, paradoxalment, incompa-

com a argument exculpador l'existència d'una conspiració. (Vegeu entre altres articles els publicats en *El País* per Miguel Olivares, «El PP para una investigación sobre la trama corrupta», 1 d'abril de 2009 i «El PP cierra filas para mantener la opacidad del Consell», 15 de maig de 2009; de Miquel Alberola, «El PP plantea el “caso Camps” como un ataque a los valencianos»; de Joaquim Ferrandis, «Camps se apunta a la teoría de la conspiración y se escuda en el PP», de 20 de febrer de 2009 i «El Consell no alimentará el “circo de la trama corrupta», de 28 de febrer de 2009. Vegeu també l'opinió del director del diari *Las Provincias*, Pedro Ortiz, «Camps, como Josef K», de 22 de març de 2009.) Això no obstant, la societat a penes s'ha mobilitzat en contra mentre que el PP ve obtenint majories electorals molt còmodes. Alguns sociòlegs com Rafa Xambó atribueixen aquesta hegemonia política en un clima de desmobilització a una opinió pública molt precària com a l'arrelament social d'un antiintel·lectualisme que estaria molt relacionat amb les campanyes de l'anticatalanisme impulsades durant la transició espanyola (vegeu, «Comodidad Valenciana: Un pueblo desmovilizado», *Levante*, 1 de novembre de 2009).

² Més enllà de la definició de l'anticatalanisme com a l'aversion a l'existència d'una nació catalana o a la mateixa llengua i cultura catalanes, els darrers anys s'han afegit alguns matisos, bàsicament en relació a les característiques que aquest adopta entre valencians. Així, Vicent Bello l'ha definit com un feixisme local (vegeu de Bello, *La Pesta blava* (1988)). Francesc Viadel l'ha radiografiat com un moviment reaccionari que ha simbolitzat el triomf de l'hispanovalencianisme autoritari del PP sobre les esquerres i que fa el mateix paper que l'antiesmitisme o l'odi als jesuïtes del segle XIX (vegeu de Viadel, *No mos fareu catalans* (2009)). L'historiador Xavier Casals s'inclina per la visió aportada per l'antropòleg Joan Francesc Mira segons la qual el blaverisme s'adscriu a un populisme autoctonista que combina entre altres elements la necessitat d'autosatisfacció i identificació d'un enemic exterior. (vegeu de Xavier Casals *El oasis catalán* (2010) i de Joan Francesc Mira, *Sobre la nació dels valencians* (1997)).

³ Juan Cotino Ferrer (Xirivella, 1950) és un dels polítics més influents del PP i una persona molt vinculada als sectors més conservadors del catolicisme. De fet, és membre de l'Opus Dei. El 1991 fou tinent d'alcalde de València. El 1996, el ministre de l'Interior, Mayor Oreja, el nomenà Director de la Policia. Des del 2002 fins al 2004 fou delegat del Govern al País Valencià, càrrec que deixà per a formar part del Govern del president Camps on ha estat des de llavors una peça clau. La seua família és propietària del grup constructor i de serveis Sedesa. L'empresa està participada en quasi un 40% en Gerocentros del Mediterráneo, adjudicatària del Pla del conseller Rafael Blasco (PP) de construcció de 9.000 places residencials per a majors. Així mateix, el PP ha adjudicat a Sedesa projectes del Pla Eòlic Valencià, la construcció de 2.200 habitatges en les Salines de Calp, la construcció d'un camp de golf i 2.006 xalets a Llíria. Participa també com a soci en Cabanyal 2010, societat mixta que executarà l'obertura de València al mar amb la consegüent destrucció del barri mariner, en l'ampliació del port de València i en part de les obres de la Ciutat de les Arts i les Ciències entre moltíssimes altres (vegeu, «Los negocios de la familia Cotino», *Levante*, 31 d'agost de 2009 i «Rèprobe Cotino», *El Temps*, 25 de març del 2008 de Violeta Tena).

tibles entre si mateixes com són l'independentisme català i el republicanisme espanyol⁴. Cal recordar, però, que la protesta ciutadana no responia a cap crida per la independència ni per la proclamació d'una república, sinó a la voluntat de denunciar la corrupció provada del govern. D'ací, doncs, l'intencionat equívoc de Sánchez.

El 7 de novembre, durant el transcurs d'un acte amb alcaldes i portaveus del PP celebrat a Sueca, el president Camps va reblar el clau en assegurar que «no hay partido más valenciano y no hay partido que trabaje en defensa de los intereses de Alicante, Valencia y Castellón como el PP, un partido que vertebra el territorio, un partido que tiene identidad y un partido que se siente orgulloso de ser valenciano». Segons el dirigent, els socialistes estarien «acomplejados de ser valencianos, nunca hablan de Comunitat Valenciana, nunca enarbolan la Señera y jamás dicen que hablamos valenciano»⁵. Tot d'una el PP colpejava els seus principals adversaris polítics, els socialistes, amb el garrot eficaç de l'anticatalanisme alhora que deslegitimava tota la resta de l'espectre polític de l'esquerra i encara, i independentment de filiacions partidistes, qualsevol ciutadà dissident. Crec que és important recordar que aquests discursos es produïen unes setmanes després de l'apallissament d'un *blogger* valencianista per part d'activistes de l'extrema dreta i tan sols un parell d'anys més tard dels atemptats amb

bombes de fabricació casolana contra les seus dels partits nacionalistes, Bloc i d'Esquerra Republicana a València⁶.

Exposats així els fets, resulta força sorprenent que a hores d'ara un esclat de descontentament civil, correctament i pacíficament endegat, pugui tenir una resposta tant agressiva per part d'uns governants que sovint s'alineen ideològicament amb els protagonistes anònims de la incessant violència política que pateix el país des dels anys setanta⁷. Malauradament, aquest no és, però, el relat d'una polèmica que s'ha descontrolat, d'uns incidents aïllats en un context de relacions polítiques on, per descomptat, hauria de predominar el respecte a l'adversari, el reconeixement de la pluralitat, el rebuig categòric a actituds com la de la xenofòbia o contra l'ús indiscriminat de la propaganda contra la informació. Al País Valencià, des de fa quasi més de trenta anys, molts ciutadans, partits, tenen ben complicat defensar en igualtat de condicions les seues idees, punts de vista sobre el propi país, dissentir de la ideologia dominant o simplement usar amb normalitat la seua llengua. L'anticatalanisme, hàbilment usat pel bloc conservador, ha resultat d'una gran eficàcia alhora de mantenir a ratlla totes les opcions que advocaven per una modernització efectiva del país així com també per una recuperació plena de la seua cultura més enllà dels límits d'un *regionalismo bien entendido*.

⁴ Reflexionant detingudament sobre el fons d'aquestes declaracions és quasi inevitable pensar en una advertència velada per part de la dirigent sobre el caràcter *conspiracionista* de la manifestació. El lector trobarà elements d'anàlisi sobre aquesta mentalitat en *La casualidad diabólica. Ensayo sobre el origen de las persecuciones*, de León Poliakov (1982).

⁵ Totes les declaracions referenciades foren exactament recollides per les agències de notícies EFE i Europa Press i a bastament difoses per la premsa escrita valenciana.

⁶ El local del Bloc fou atacat el 9 d'octubre de 2007 i el d'ERC, el 29 de novembre del mateix any. En tots dos casos, s'utilitzaren artefactes explosius de fabricació casolana. Fins a la data, i com en la immensa majoria dels actes d'aquesta naturalesa, no s'ha detingut ningú. Des de fa dècades, són atacades amb impunitat les seus d'altres partits com el PSPV-PSOE, Esquerra Unida del País Valencià o d'entitats com la Universitat, Acció Cultural del País Valencià, Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament o llibreries... Les declaracions institucionals de condemna són escasses i normalment venen impulsades des dels partits progressistes. Cal notar que en aquest sentit es varen manifestar per unanimitat les Corts valencianes el juny de 2008 i l'abril de 2009.

⁷ Sobre els nombrosos actes de violència anticatalanista mai no s'ha fet una relació exhaustiva tot i que trobareu aproximacions en nombrosos treballs de caire periodístic. Entre aquests, vegeu de Jordi Sebastià, «Un atac subvencionat» (1994) i «Sense proves» (1996), números 515 i 608 del setmanari *El Temps*.

Sobta comprovar el poc interès que aquesta qüestió ha suscitat entre sociòlegs o politòlegs no tan sols valencians, sinó de la resta de l'Estat espanyol.

És evident que en aquest cas els objectius d'una violència i de l'altra, la de les bombes i la dels discursos, té com a finalitat darrer estrangeritzar una part de la població crítica, criminalitzar els dissidents, marcar una distància social entre uns valencians unguits com a legítims des del poder i uns *altres* als quals, tot i que ho són de ple dret, se'ls nega fins tot el gentilici en virtut d'unes fòbies, d'uns interessos polítics concrets. L'operació, amb tots els matisos que calguen, guarda un paral·lelisme inquietant amb la mentalitat i els mètodes dels nazis alemanys⁸. Amb tot i això, malgrat la gravetat de la maniobra, la impressió final és que els principals afectats d'aquesta violència l'encaixen, ara i adés, amb una certa naturalitat, resignació. I no només ells, ciutadans activament enfrontats al que cada dia s'assembla més a un quasi-règim⁹, sinó també la majoria de la societat, això és, els neutrals, els manifestament desinformats, el farmacèutic del barri o el notable

de torn. L'anticatalanisme estretament unit, con-substancial a una visió de la identitat espanyola predemocràtica pròpia del nacionalisme espanyol, ha anat impregnant tots els àmbits amb les seues conviccions i prejudicis. Inclús pot fer la impressió que el mateix *blaverisme* s'haja acabat confonent per part d'una bona part dels valencians com un element gairebé constitutiu de la pròpia identitat. Si més no, també, com un argument legítim d'autodefensa d'una col·lectivitat, que els dirigents del PP —per raons d'estratègia—, volen permanentment amenaçada, des de dins i des de fora, per l'existència atterridora d'uns enemics entre els quals semblen comptar-s'hi, entre molts altres, els intel·lectuals, els professors de valencià, els ecologistes o els catalans¹⁰. No cal insistir massa en la idea que la passivitat civil enfront d'aquest fenomen que ja dura dècades no ajudarà gens ni mica al fet que el país supere l'actual situació de deteriorament democràtic¹¹.

⁸ Vegeu el subcapítol «Producción social de la distancia en Modernidad y Holocausto de Zygmunt Bauman» (2006). El sociòleg polonès fa una lectura comprensiva i, alhora, reivindicadora del treball del psicòleg nord-americà Stanley Milgram sobre l'Holocaust. Milgram fou durament criticat per la comunitat científica perquè va defensar que el genocidi jueu havia estat comès per persones normals que actuaven per obediència. El psicòleg mantenia la tesi que un genocidi similar era possible de nou si de cas es donaven unes condicions determinades.

⁹ Al País Valencià s'han donat, des de l'arribada al poder autonòmic del PP el 1995, algunes de les condicions típiques dels règims autoritaris com ara el domini d'un partit sobre l'esfera de les relacions polítiques i socials; el suport d'aquest partit a grups d'interès afins en aquest cas *lobby's* empresarials amb els seus grups de comunicació o sectors oficials de l'Església; respecte sols formal dels mecanismes democràtics de control de l'executiu; gestió pública opaca; control ferreny dels mitjans de comunicació públics, etc. Tot i que durant els darrers anys sociòlegs, politòlegs o periodistes han anat apuntant la sospita d'una configuració política com l'esmentada (vegeu Rafa Xambó, Toni Mollà, Francesc Viadel, Gil Manuel Hernández, Josep Vicent Marquès, Joan Francesc Mira, Adolf Beltrán, Gustau Muñoz, Martí Domínguez, Emili Piera, Joan Josep Pérez Benlloch, Josep Torrent i altres), manquem encara d'una radiografia exhaustiva, empírica, que la confirme més enllà de les evidències.

¹⁰ Vull recordar ací un episodi recent ni que siga de passada en relació amb aquesta visualització activa que d'aquests enemics es fa quotidianament al País Valencià per part dels dirigents del PP. El 25 d'abril de 2009, en un míting el president de la Diputació de València, alcalde de Xàtiva i president provincial del PP, Alfonso Rus, insultava i amenaçava els professors de valencià. Rus va titllar-los de «gilipollas» per emprar un valencià correcte i va amenaçar de «rematarlos» si de cas mantenien una actitud crítica contra el seu partit. La seua invectiva es dirigia pel que sembla contra tres professors que s'haurien manifestat davant del Palau de la Generalitat contra la política de Camps. L'entitat Escola Valenciana i el Sindicat de Treballadors del País Valencià (STEPV) varen presentar denuncia davant la fiscalia. Al cap d'uns mesos, la justícia declarava innocent Rus. Els insults i les pressions polítiques al col·lectiu de mestres de valencià han estat una constant durant els darrers anys. *Las Provincias* encapçalà en nombroses ocasions aquesta croada anticatalanista contra el professorat de valencià. Alguns articles resulten antològics com el de María Consuelo Reyna en la secció «La Gota», «Sectarios y mentirosos», publicat el 23 de febrer de 1998. La directora del diari titllava els mestres de valencià d'«iluminados y sectarios».

¹¹ Ja he assenyalat abans el raonament del sociòleg Rafael Xambó segons el qual l'actual situació de desmobilització social enfront de la corrupció i les pràctiques antidemocràtiques té molt a veure amb una opinió pública valenciana molt precària. La qüestió ens fa pensar immediatament també en Elisabeth Noelle-Neuman i el seu assaig, *La espiral del silencio. Opinión Pública: nuestra piel social* (1991). Pensar en el silenci com a mostra de conformitat social sobre unes qüestions determinades. Amb la por a l'aïllament com a inductora principal d'aquest silenci.

Naturalment, no s'ha arribat ací de manera casual. Ha intervingut, certament, la passivitat d'un dels bàndols —si se'n permet recórrer a un odiós símil bel·licista—, dels progressistes. Però, bàsicament, ha estat decisòria l'acció constant i persistent provinent del bloc conservador que ha tingut, des dels inicis del conflicte, uns recursos poderosos, a més de gaudir d'una gran legitimitat en el context d'una societat que eixia de la dictadura desorientada. D'una societat que, encara ara, pateix dèficits democràtics importants com un sistema de comunicació públic gens plural o unes quotes de participació ciutadana en la vida pública per dessota de les que serien acceptables. Determinada premsa escrita, fins després-ahir hegemònica en relació al ventall d'instruments de formació d'una opinió pública, ha contribuït definitivament a la formació

d'aquest clima social del tot anòmal¹². Concretament, la manipulació i la mentida, el bombardeig propagandístic anticatalanista d'un diari com *Las Provincias* contra tot aguait de modernització o de revalencianització ha estat constant des de les acaballes del règim de Franco. En un ràpid procés de conversió liderat per María Consuelo Reyna¹³ i en part inspirat per Manuel Broseta Pont¹⁴, el diari mudà el seu valencianisme conservador, però no il·letrat, per un d'estretament vinculat al *blaverisme* inculte i es va convertir en el seu instrument principal d'agitació i propaganda. Sense la intervenció del diari, socialment molt influent, la construcció social del *blaverisme* hauria ensopgat amb grans dificultats. Ben mirat, altres diaris com *Diario de Valencia*¹⁵ en la seua segona etapa, *València Hui*¹⁶ o el *Mini Diario* no han passat de ser experiments

¹² Per tenir una panoràmica completa de la història de la premsa valenciana durant les darreres dècades, recomane la lectura de tres llibres. *Al cierre. El periodismo tal como lo he vivido. Memorias* (El Tábano-L'Eixam edicions, 2005), de Joan Josep Pérez Benloch; *Dies de premsa. La comunicació al País Valencià des de la transició política* (L'Eixam, 1995) i *Comunicació, política i societat. El cas valencià* (Tres i Quatre, 2001), tots dos del sociòleg Rafael Xambó.

¹³ La destitució de Reyna el 14 de setembre de 1999 ordida des de Presidència de la Generalitat i per la pròpia família de la periodista després d'uns anys de radicalització del diari i de mala gestió econòmica, fou rebuda jubilosament entre els sectors progressistes convençuts com estaven que la destitució obria una nova etapa en l'orientació ideològica del diari. Les formes, en efecte, s'assuaviren en comparació amb l'època immediatament anterior, però al poc es comprovà que aquell viratge cap a un cert moderantisme havia estat molt moderat.

¹⁴ El dirigent del partit Unió de Centre Democràtic (UCD) —assassinat per l'organització terrorista ETA el 1992— tingué un paper clau en l'articulació del *blaverisme* social i polític. El desaparegut dirigent socialista i historiador Alfons Cucó, protagonista polític de la Transició, el responsabilitzà directament del decantament de *Las Provincias* cap a posicions anticatalanistes. Escriví Cucó en *Roig i Blau. La transició democràtica valenciana*. (2002): «La seua influència decisiva sobre *Las Provincias* decantaria aquest diari a convertir-se en el màxim impulsor d'un regionalisme regionaloide i xenòfob, al qual no han mancat nombrosos ingredients filofeixistes, per a la potenciació del qual es va prescindir de qualsevol sentit de deontologia professional. El resultat final d'aquesta acció fou l'intent de crear una noció de "poble valencià" que havia de coincidir al mateix temps amb els interessos de la UCD i amb els interessos del diari, fent absoluta abstracció de la voluntat popular expressada a les urnes». El mateix Brosseta el 1991, amb motiu dels 125 anys del naixement del diari, reivindicaria en un llarg article el triomf del *blaverisme* en la coneguda com Batalla de València.

¹⁵ Després de la seua destitució de *Las Provincias*, María Consuelo Reyna i la seua parella, Jesús Sánchez Carrascosa, adquiriren la capçalera del *Diario de Valencia* desaparegut durant la transició. El diari tornà als quioscos durant els primers mesos del 2000. El ressuscitat mitjà mantingué una actitud del tot agressiva contra *Las Provincias* com a part de la seua estratègia empresarial. Altrament, inicià la seua nova singladura amb el repartiment del llibre *Breu historia de Valencia. Didactica elemental per amar i defensar a Valencia*, escrit pel líder ultra Juan García Sentandreu amb pròleg de Reyna mateixa. Per a l'ocasió, Reyna reconegué els lligams que mantenia amb l'assenyalat activista anticatalà procedent de les files de Falange alhora que assegurava coincidir amb ell en el fet que «jamás teníamos que bajar la guardia porque, a poca rendija que se dejara, el catalanismo político e "intelectual" trataría de colarse. Como las termitas. Como lo que son. Termitas destructoras». L'experiència empresarial finançada des de l'ombra del que quedava de zaplanisme contra Camps acabà el 26 de juny de 2007 poc després de la seua abassegadorà victòria electoral.

¹⁶ *València Hui. El diari del nostre regne*, nasqué a l'ombra de l'empresari i militant anticatalanista, Juan Lladró. L'acte de presentació, amb una nodrida presència tant de líders del PP com de cares conegudes del socialisme local, tingué lloc a l'Hemisfèric de la Ciutat de

empresarials de vida efímera amb una influència restringida a sectors molt fanatitzats.

La intensitat d'aquesta ofensiva s'ha modulada sempre en funció de la conjuntura política, de les conveniències concretes de la dreta valenciana i sota el pretext sacralitzat que s'estaven defensant a ultrança els interessos del «pueblo valenciano»¹⁷. La cosa ve de molt lluny. El sociolingüista Lluís Vicent Aracil, en un article publicat el 1966 a la revista *Serra d'Or*¹⁸ a propòsit de la celebració del primer centenari de *Las Provincias*, suggeria la conveniència que a la història d'aquells cent anys de diari i d'història del país s'aplicara l'esquema de classes. Ho feia en plena dictadura i només quatre anys després de la constatació pública de l'existència d'un valencianisme modern que suposa la publicació de *Nosaltres els valencians*, de Joan Fuster.

Recordava Aracil que darrere del naixement d'aquella influent capçalera fundada per Teodoro Llorente¹⁹ planava la classe que formà part de l'aliança oligàrquica que promogué i mantingué la Restauració (1874-1931). Un grup que va sobreviure i que encarnava en el moment de l'aparició de l'article —i encara ara— el paper de classe dominant al país. «Obra seua», escrivia Aracil, «va ésser la Renaixença felibre, així com també l'encunyació i la difusió de tots aquells estereotips que han definit contemporàniament el País: la paella, la bar-

raca i l'Himno regional, per no anar més lluny. El fet que aqueixos clixés, tot i la inconsistència, se sostinguen prodigiosament, tant a dins com a fora del País Valencià ens fa pensar que l'empremta cultural i ideològica d'aqueixa classe ha estat realment enorme». Al seu parer, «una anàlisi sistemàtica del comportament d'aquesta classe en els diversos plans —econòmic, estètic, polític, social i cultural— ens portaria a conclusions enormement aclaridores. Almenys ens posaria en la pista per a explicar bastants fenòmens». «(...) No hi ha cap dubte», continuava, «que la cristal·lització d'un "valencianisme" vagament regional, sucursalment centrípet i intoxicat per una rústica *méfiance anticatalane*, ha estat primordialment obra d'aquesta classe i reflecteix bastant bé les seues incoherències. També han estat, sens dubte, obra d'aquesta classe el deficient desenvolupament econòmic del País i la formidable immobilització històrica en què sembla que estem encallats. Aquesta època ha estat tan llisa i uniforme, que costa d'establir una perspectiva, a falta de punts destacats de referència. Llorente, Blasco, Sorolla i el mestre Serrano semblen ahir mateix. De fet, no estan superats i és com estiguessen vius encara». Aracil considerava, per tant, que aquell clima explicava clarament el fet que Joan Fuster²⁰ s'hagués vist contestat per uns patricis que s'haurien considerat directament

les Arts i les Ciències el 28 de novembre de 2006. La direcció recaigué sobre el periodista Baltasar Bueno, un dels ideòlegs més importants del blaverisme. La capçalera tancà el 24 de setembre de 2008 sense que mai no hagués arribat als 2.000 exemplars i després d'uns mesos intentant sobreviure en la xarxa.

¹⁷ Des de sempre, l'anticatalanisme ha justificat la seua pròpia existència en defensa del *poble valencià*. Els notables del bloc conservador han justificat no poques de les seues actuacions contra enemics de tota mena invocant a la defensa i el servei d'aquest *poble*. El poble ha resultat ser finalment una coartada de ferro. El 9 de novembre de 2009, *El País* publicava la transcripció de part de l'interrogatori al qual va ser sotmès el 20 de maig del mateix any el president Camps atesa la seua relació amb alguns membres de la trama Gürtel. En un moment donat, el jutge José Flors li va preguntar que què li devia a l'imputat Àlvaro Pérez conegut amb l'aliè d'El Bigots. La resposta del president fou taxativa: «Todos los valencianos me deben mucho porque he sacado adelante a la Comunidad Valenciana. Los valencianos me gritan "presidente, presidente" cuando me ven por la calle». El jutge insistí. Camps llavors respongué: «Todos reconocen mi empuje como presidente».

¹⁸ *Notes sobre un segle de vida valenciana*, Lluís Vicent Aracil, *Serra d'Or*, número 6, Barcelona 1966.

¹⁹ Teodor Llorente i Olivares (València, 1836-1911). Aquest burgès fou l'iniciador de la Renaixença valenciana. El 1866 fundà *Las Provincias*. Sobre el seu paper en la cultura catalana vegeu Lluís Guarnier i el seu llibre, *La Renaixença valenciana i Teodor Llorente* (1985). D'aparició més recent és *Escrips polítics (1866-1908)* (2001) recopilació comentada d'articles de l'escriptor a cura de Rafael Roca Ricart.

²⁰ Joan Fuster i Ortells (Sueca, Ribera Baixa, 1922-1992). L'assagista està considerat el pare del nacionalisme modern valencià. Les seues idees li valgueren en vida una acarnissada persecució per part de l'anticatalanisme. El 1963, després de la publicació d'alguns dels seus llibres entre altres *Nosaltres els valencians*, fou cremat en efígie per algunes Falles de la ciutat. L'11 de setembre de 1981 patí un atemptat amb

ofesos «en el punt més susceptible». «La descarada campanya anti-Fuster de l'any 63 i l'ostracisme dictat contra ell», afegia, «ens demostren ben clarament que aqueixes *fuerczas vivas* solament són capaces de prendre consciència d'una manera defensiva aferrant-se a les velles mistificacions que tan útils els han estat fins ara. Però qui sembla ambigüitats recull contradiccions, i és això el que ja passa ara. El colossal immobilisme imposat a la vida del País pesa irritantment damunt les noves generacions. L'agressivitat d'aquestes naix de la sensació de veure's agafades en una trampa que les paralitza. Els anacronismes no fan sinó exacerbar una intolerable consciència d'estagnació que, com és natural, estimula la còlera protestatària. I és lògic que la classe dominant esdevinga el focus d'invectives i reprotxes. Els membres de l'estament en qüestió reaccionen indignadament i acusen els crítics de traïdors, nihilistes, antisocials o antipatriòtics. Però el més pedestre sociòleg del coneixement desxifraria aqueix llenguatge sublimat i denunciaria una substitució sistemàtica de termes que es basa en la identificació de la classe amb el País. Aqueixa reacció solemne i obcecada és contraproductiu. Impedint o destruint l'entusiasme crític, la classe dominant dóna a entendre que es proposa seguir gravitant com un llast damunt el cos viu del País, de tal manera que confirma les imputacions de què és objecte. D'altra banda, la susceptibilitat exagerada i l'obstrucció irracional són més proves de mala consciència». Així mateix constata l'autor que en aquells anys seixanta es perfilava al país «una clara polarització de la ideologia patriòtica». En aquesta polarització quedaria d'un costat el cada vegada més anacrònic «patri-

otisme quietista i voluptuós» i de l'altre, un patriotisme «crític i reformista». Resulta evident que el primer dels dos patriotismes encara perdura ara amb un excel·lent estat de salut. Tot plegat aquell «periódico de orden» que reivindicava el seu director José Ombuena²¹ uns mesos abans de l'escrit d'Aracil manté a ratlla qualsevol índex de crítica i reforma. Ahir, des d'un *sano regionalismo*. Més tard des d'un *blaverisme* ferotge. Avui des d'un anticatalanisme ja institucionalitzat.

Las Provincias ha estat durant llargues dècades el garrot *blaver* contra qualsevol valencianisme progressista o índex de modernitat i, per tant, també la trona pública, legitimadora, de personatges vinculats a la violenta extrema dreta anticatalanista.

Amb la seua influència social esdevingué un autèntic malson consentit i finançat primerament pels governs socialistes i, posteriorment, per un Consell de signe dretà ansiós per controlar el diari i treure'n tot el rèdit polític del seu *valencianismo* fanàtic. No cal repassar ací les institucions, entitats o els personatges que d'una manera o una altra varen ser o han estat víctimes del seu linxament sistemàtic durant els anys que van de l'acabament de la dictadura fins als nostres dies. En realitat la víctima principal fou –i ha estat– el conjunt d'una societat a la qual es va explicar, amb un ús indiscriminat de la manipulació, que en la Universitat niava la traïció; que els partits polítics progressistes treballaven a sou d'una Catalunya controlada per un nacionalisme de caire imperialista que cercava la destrucció dels valencians; que els seus fills eren adoctrinats a les escoles per professors que no eren gens de fiar. Una societat, a la qual i des d'aquelles

bomba en el seu domicili de Sueca del que eixí sa i estalvi. El filòleg Manuel Sanchis Guarnier, contra qui també es va perpetrar un intent d'assassinat amb bomba el 1978 o els escriptors Vicent Andrés Estellés o Enric Valor també han estat motiu de l'odi anticatalanista (vegeu *La pesta Blava* (1988), de Vicent Bello; *No mos fareu catalans. Història inacabada del blaverisme* (2009), de Francesc Viadel; *Papers públics* (1983), d'Alfons Cucó i *Manuel Sanchis Guarnier 1911-1981. Una vida per al diàleg* (2002), de Santi Cortés).

²¹ Em referesc a l'article «Un periódico para todos los valencianos», publicat el 30 de gener de 1966 per Ombuena en l'edició especial amb motiu del centenari de la capçalera. He inclòs un fragment d'aquest text en el capítol «Las Provincias o la croada contra el catalanisme» del llibre *No mos fareu catalans. Història inacabada del blaverisme* (Universitat de València, 2009) (València, 1915-1992). José Ombuena Antiñolo s'inicià en el periodisme el 1931. El 1934 s'incorporà com a redactor a *Las Provincias*. El 1939 fou redactor d'*Avance* i posteriorment de *Levante*, on dos anys després fou redactor en cap. El 1959 fou nomenat director de *Las Provincias*. Exercí una gran influència sobre la futura directora, María Consuelo Reyna.

planes, es va mentir, i es menteix encara, sobre la seua història o sobre la seua cultura.

Cal sospitar que aquest imaginari en bona part construït pel diari, sense el contrapès d'una societat més lletrada, d'uns mitjans de comunicació públics veritablement democràtics, serà de vida molt llarga. D'altra banda, resulta prou evident que mentre l'anticatalanisme supose per a la dreta sucosos rèdits electorals, el diari degà, i el mateix val per a la resta de premsa afí, continuarà sense moure's ni poc ni massa de les mateixes coordenades. La prova més evident és que la destitució de Reyna —defensora d'un *blaverisme* ortodox— amb la posterior redefinició empresarial de la casa, no ha fet variar substancialment ni la ideologia ni les estratègies de la capçalera. Des de llavors, *Las Provincias* ha acusat els partits de l'esquerra del país de fer la política hídrica d'un criminalitzat govern de Catalunya i contra els interessos mateixos del *poble* valencià; s'ha divulgat un presumptiu favoritisme per part de l'executiu central socialista envers Catalunya i contra el País Valencià; s'han llançat diatribes contra la Fira de Frankfurt i, sobretot, contra la participació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua i d'ajuntaments socialistes en aquesta mostra internacional de la cultura catalana²². Hi ha hagut agres titulars

contra l'abat de Poblet per impedir l'exhumació de les suposades restes de Jaume I a un equip d'investigadors²³ o contra hipotètics socis de govern del PSPV-PSOE pel seu republicanisme²⁴. Han estat objecte també d'informacions tendencioses reunions com la dels governs de l'antiga Corona d'Aragó en Poblet el 2008 amb motiu d'un homenatge a Jaume I amb presència de representació valenciana o els tira i arronsa per la reciprocitat en la recepció de les televisions autonòmiques valenciana i catalana²⁵. S'han reforçat també les campanyes engegades pel PP contra una *valencianidad* dubtosa dels dirigents socialistes De la Vega, Bernat Soria, Pedro Solbes o de Leire Pajín. La *discussió* ignorava, però, l'origen territorial de la majoria del grup *popular* de les Corts Valencianes²⁶.

El contingut i estil d'aquests tipus d'informacions pràcticament no ha variat des dels setanta. En el relat de *Las Provincias*, Catalunya sempre ix beneficiada a costa dels valencians. Ara això passa gràcies a l'acció d'un govern central en mans socialistes que és presentat com un ostatge d'una Generalitat catalana d'esquerres —en un sentit pejoratiu— i independentista. En aquest cas, la versió del diari obvia qualsevol enfocament objectiu i cerca impactar emocionalment el lector. Delibera-

²² Vegeu *Las Provincias* de l'11 d'octubre de 2007, «Carod-Rovira y Antich apoyan en Fráncfort integrar la cultura valenciana en la catalana»; del 15 d'octubre de 2007, «Gandia, Sueca y Morella patrocinan la Feria de Fráncfort que presenta las Fallas y la paella como catalanas»; del 16 d'octubre de 2007, «L'Academia Valenciana de la Lengua ensalza la Feria de Fráncfort que ha promocionado la cultura catalana».

²³ Vegeu *Las Provincias* del 23 de novembre de 2008, «Con poblet hemos topado».

²⁴ Vegeu *Las Provincias* del 17 de febrer de 2007, «Los futuros socios del PSPV insisten en la tercera república».

²⁵ Vegeu *Las Provincias* del 31 de març de 2007, «El acto de Poblet de homenaje a Jaume I sirve para reivindicar la lengua catalana».

²⁶ Els principals episodis d'aquesta estratègia es varen donar durant la precampanya electoral de les legislatives del 2007. Un dels incidents més greus el protagonitzà el secretari general del PP, Ricard Costa Climent quan, durant un míting celebrat a Castelló el 10 de novembre de 2007, fingí sentir-se sorprès pel fet que «un andaluz que habla catalán» ocupés el primer lloc per la província d'Alacant en la llista dels socialistes. Es referia al ministre Bernat Sòria, científic de reconegut prestigi internacional. Es dona el cas que Sòria, nat el 1951 a la població valenciana de Carlet, ha estat vinculat a organitzacions com Acció Cultural del País Valencià (ACPV). La seua relació amb Andalusia ha estat estrictament professional. L'estiu del 2005, el científic deixà la Universitat Miguel Hernández d'Elx després dels impediments posats pel Consell a les seues investigacions. Aleshores acceptà l'oferta de la Junta d'Andalusia per a dirigir un centre mixt d'investigació molecular i medicina regenerativa. Costa també atacà la vicepresidenta Maria Teresa Fernández De la Vega per haver signat la derogació del transvasament de l'Ebre i inclús —tot i que ell mateix no parla valencià— féu mofa dels noms valencians del llavors dirigent socialista, Joan Ignasi Pla. Pocs dies després, el seu company de files, Esteban González Pons, dubtà públicament també de la *valencianidad* de la socialista, cap de llista per València, nascuda a Xàtiva. Vegeu l'article publicat en el *Levante*, «Zaplana, Trillo y el 50 % de la lista no han nacido en Valencia» del 14 de novembre de 2007 que detalla l'origen dels candidats del PP i el de Francesc Viadel, publicat en el mateix diari dos dies després, titulat «El senador X es un chicano», en què reprova l'actitud xenòfoba del dirigent del PP.

dament s'ignoren fets com les variables poblacionals d'un territori i d'un altre o els històrics de les xifres d'inversions procedents de Madrid. Sovint, aquesta suposada i greu desigualtat en el tracte es trasllada a qüestions socialment molt sensibles com la de la seguretat al mateix temps que s'exageren informativament casos puntuals de violència²⁷. La comparació, feta en aquests termes, resulta incendiària. Així, doncs, i a causa de la feblesa de l'Estat enfront de Catalunya, s'estarien autoritzant, per exemple, trameses d'immigrants il·legals des de Barcelona fins a València. El diari afirma també que les institucions catalanes mai no respecten els valencians com a poble singular. La demostració d'aquest greuge és la consideració per part d'aquestes institucions del valencià com una varietat del català. No importa que estiguem al davant d'una evidència filològica. D'una evidència, per cert, que fou políticament sancionada pel propi PP, amb les lloances i el suport de *Las Provincias*, mitjançant la constitució de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua el 23 de juliol de 2001²⁸.

Tot plegat, per al diari, els partits de l'esquerra, sense excepció, obeeixen les ordres del seus correligionaris catalans amb els quals comparteixen, entre altres objectius, el trencament de la indissoluble Espanya o la desaparició del poble valencià a força d'atacar els seus signes d'identitat recollits en l'Estatut²⁹. El diari només serà amable amb Catalunya quan les relacions entre aquest territori i el país siguin iniciativa del PP o bé dels sectors em-

presarials que li són afins. També en aquest cas, però, plana la idea que cal combatre el govern socialista de Madrid³⁰.

Per dir-ho a la manera de Pierre Bourdieu, la dreta valenciana ha trobat en el *blaverisme* un del seus instruments indispensables per tal d'assegurar-se el monopoli de la manipulació legítima del discurs i l'acció política. La maniobra ha tingut el suport militant d'un diari tan influent com *Las Provincias*. El seu anticatalanisme de fet va lligat a les necessitats i interessos del bloc sociopolític que representa. En l'actual situació, amb un PP encalçat per la corrupció o amb contenciosos polítics tan greus com el de l'encaix de Catalunya en Espanya, res no fa preveure que hi haurà canvis en la seua orientació, ans al contrari.

Mentre tant no sabem si els sectors socials contraris al *blaverisme*, amb tot el que aquest representa, sabran no tan sols esquivar l'aïllament social al qual se'ls sotmet des de l'opinió pública *blava*, sinó fer-ho, a més, sense haver de comprometre les seues conviccions democràtiques.

BIBLIOGRAFIA

- ABERCROMBIE NICHOLAS, HILL STEPHEN, TURNER, S. BRYAN (1987): *La tesi de la ideologia dominante*, Madrid, Siglo XXI.
- ALTABELLA, Jose (1970): *Las Provincias. Eje histórico del periodismo valenciano. 1866-1969*, Madrid, Ed. Nacional.

²⁷ Vegeu *Las Provincias* del 4 de gener de 2008, «Catalunya recibe 524 millones del Gobierno para financiar a los Mossos de Esquadra. La Comunitat Valenciana no obtendrá ayuda económica del ejecutivo de Zapatero para desarrollar la policia autonómica».

²⁸ Una de les teories nuclears de l'anticatalanisme és la negació del valencià com a varietat del català. Els *blavers* defensen una llengua valenciana que perd els seus orígens en l'iber, posteriorment assimilada pels mossàrabs, això és, cristians de ritus visigòtic que haurien mantingut la seua llengua romanç o neollatina durant l'ocupació musulmana de la península. Aquest mossàrab, del que a penes se'n sap res, s'hauria enriquit amb els parlars dels repobladors que arribaren en el segle XIV amb Jaume I. Sense negar les influències catalanes mai no admetran, però, la preponderància lingüística de Catalunya en la conformació de l'antic regne medieval valencià. El PP ha defensat aquestes teories amb més o menys convicció, segons el moment, contradient-se amb la pròpia legislació de la que és garant. La defensa d'aquestes teories sol anar vinculada a un bilingüisme asimètric, decantat per l'ús prioritari del castellà. La bibliografia sobre el tema és extensa, això no obstant, recomane la lectura de *Conflicte lingüístic valencià* (2002), de Rafael Lluís Ninyoles; *Dir la Realitat* (1983), de Lluís Vicent Aracil; *La llengua catalana al tombant del mil·lenni* (1999), diversos autors, edició de Miquel Àngel Pradilla.

²⁹ Vegeu l'editorial de *Las Provincias* del 31 de març de 2008, «Respeto al Estatuto valenciano».

³⁰ Vegeu de Francesc Viadel, «Catalunya/País Valencià, relacions enverinades en el País Valencià, segle XXI. Vint-i-una reflexions crítiques» (2009).

- ARACIL, Lluís Vicent (1966): “Notes sobre un segle de vida valenciana”, *Serra d’Or* 6, Barcelona.
- (1983): *Dir la realitat*, Barcelona, Edicions dels Països Catalans.
- (1983): “Qui té por de qui al País Valencià”, a *Dir la realitat*, Barcelona, Edicions dels Països Catalans.
- BAUMAN, Zigmunt (2006): *Modernidad y holocausto*, Madrid, Sequitur.
- BELLO, Vicent (1988): *La pesta blava*, València, Tres i Quatre.
- CASALS, Xavier (2010): *El oasis catalán (1975-2010) ¿Espejismo o realidad?*, Barcelona, Edhasa.
- CUCÓ, Alfons (1983): *Papers públics*, València, Ed. Fernando Torres.
- (1999): *El valencianisme polític 1874-1939*, Catarroja, Afers.
- (2002): *Roig i blau. La transició democràtica valenciana*, València, Tàndem.
- DD. AA. (1999): *La llengua catalana al tombant del milenni*, edició i pròleg a cura de Miquel Àngel Pradilla, Barcelona, Ed. Empúries.
- DD. AA. (2009): *País Valencià, segle XXI. Vint-i-una reflexions crítiques*, València, Publicacions de la Universitat de València.
- DURANDIN, Guy (2001): *La mentira en la propaganda política y en la publicidad*, Barcelona, Paidós Comunicació.
- FUSTER, Joan (1962): *Qüestió de noms*, Barcelona, Ed. Aportació Catalana.
- (1978): *El blau en la senyera*, València, Tres i Quatre.
- (1984): *Nosaltres els valencians*, Barcelona, Ed. 62, vuitena edició.
- HERNÁNDEZ I MARTÍ, Gil-Manuel (1996): *Falles i franquismo a València*, Catarroja, Afers.
- NINYOLES, Rafael (1982): *Idioma i prejudici*, Mallorca, Ed. Moll, tercera edició.
- (2002): *Conflicte lingüístic valencià*, València, Ed. Tres i Quatre.
- MIRA, Joan Francesc (1997): *Sobre la nació dels valencians*, València, Tres i Quatre.
- NOELLE-NEUMANN, Elisabeth (2003): *La espiral del silencio. Opinión pública: nuestra piel social*, Barcelona, Paidós Comunicació.
- PÉREZ BENLLOCH, J. J. (2005): *Al cierre. El periodismo como lo he vivido*. Memorias, Tavernes Blanques-València, L’Eixam.
- RENYER, Jaume (2010): *Anticatalanisme i antiespejismo, avui*, Barcelona, Editorial Duxelm.
- REYNA, Maria Consuelo (2004): Pròleg per al llibre de Juan García Sentandreu, en *Breu historia de Valencia. Didàctica elemental per a amar i defensar a València*, València, Nou Valencianisme.
- SIMÓN, Antoni (2008): “Els orígens històrics de l’anticatalanisme”, *L’Espill* 24, València.
- VIADEL, Francesc (2006): “L’anticatalanisme radical del PP valencià”, en *Anticatalanisme i catalanofòbia*, *L’Espill* 24, València.
- (2009): “No mos fareu catalans”, a *Història inacabada del blaverisme*, València, Universitat de València.
- (2009): “Catalunya/País Valencià”, a *País Valencià, Segle XXI. Vint-i-una reflexions crítiques*, València, Universitat de València-Quaders d’Orientació Valencianista.
- XAMBÓ, Rafael (1995): *Dies de premsa. La comunicació al País Valencià des de la Transició Política*, Tavernes Blanques, L’Eixam.
- (2001): *Comunicació, política i societat. El cas valencià*, València, Tres i Quatre.